

- організація навчально-виховного процесу з урахуванням закономірностей адаптації студентів до різних видів діяльності у ВНЗ;
- озброєність професорсько-викладацького складу, кураторів, студентського активу науково обгрунтованою методикою вивчення й управління процесом адаптації студентів;
- цілеспрямована організація роботи зі студентами-першокурсниками щодо постійного розширення і поглиблення їх уявлень про нові форми і методи діяльності; розвиток у них необхідних для цього знань, навиків та вмінь, накопичення ними відповідного досвіду;
- формування у студентів психологічної установки на самовиховання, самоосвіту, саморегуляцію своїх дій та поведінки, психологічної готовності і творчої діяльності у ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Авдєєва І. М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи: навч. Посібник / І. М. Авдєєва, І. М. Мельникова. – К. : ВД «Професіонал», 2007. – 304 с.
2. Дябел Л. І. Методичні рекомендації для занять по соціалізації студентів-першокурсників / Л. І. Дябел. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 33 с.
3. Методичні рекомендації до планування виховної роботи з студентами у вищих навчальних закладах освіти III — IV акредитації // Інформ. зб. Міносвіти України. – 2009. – № 17-18. – С. 50-53.

***ПРИДАТЧЕНКО Ю.С.**, студент групи ПС-61м
Вінницького інституту Університету «Україна»*

ВПЛИВ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ НА СХИЛЬНІСТЬ ДО РИЗИКУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Феномен ризику має високу актуальність та активно вивчається психологами (Дейнека О. С., Долнишова А. А., Журавльов А. Л., Корнилова Т. В., Котик М. А., Ломов Б. Ф., Петровський В. А., Позняков В. П., Рошин С. С., Солнцева Г. Н., Тихомиров О. Д., Тугорева Є. В., Хашченко В. А., Канеман Д., Козелецкий Ю., Словик П., Тверски А. та ін.) [1-5].

Схильність до ризику розглядаємо як особистісно-сміслову утворення, що виконує регуляторну функцію у поведінці людини і залежне від трьох компонентів: від видів ризикових ситуацій; індивідуально-психологічних властивостей особистості; а також від

способу життєдіяльності, виконуваних особою соціально-професійних ролей і форм її провідної діяльності, що утворюють на різних вікових етапах особливу соціальну ситуацію розвитку. Остання має сенсоутворюючі ресурси, що впливають на схильність особистості до різних видів ризику.

У емпіричному дослідженні, що мало на меті виявити індивідуальні відмінності схильності до ризику в різних соціальних ситуаціях розвитку особистості прийняло участь по 35 менеджерів та підприємців м.Вінниці. Третя група складалася із студентів старших курсів факультетів економіки і менеджменту Вінницької філії Київського інституту бізнесу та технологій (35 осіб). Загальний обсяг вибірки склав 105 осіб. Кожна група була зрівняна по статевому складу. На основі робіт зарубіжних (Бромлей Д., Левінсон Д., Еріксон Е.) і психологів школи Б. Г.Ананьєва (Степанова Є. А.), були виділені вікові періоди, по яких розподілені обстежені особи: юнацький вік (18-24 років); молодість або рання дорослість (25-39 років); зрілість або середня дорослість (40-53 років); передпенсійний вік (54-60 років), Вік обстежуваних осіб варіював таким чином: у групі студентів – від 18 до 39 років; у групах менеджерів – від 25 до 53 років; підприємців – від 25 до 60 років.

Методи дослідження. Для діагностики схильності до екстремального ризику був використаний тест-опитувач Г. Шуберта; для оцінки схильності до нормативно-буденного ризику – тест-опитувач Н. Когана і М. Уоллаха. Вибрані методичні засоби для оцінки схильності до ризику відрізняються не лише різними за змістом ризикованими ситуаціями, але також і стратегіями поведінки в умовах ризику. У методиці Г. Шуберта ризикована поведінка можлива на емоційно-інтуїтивній основі, а в методиці Н. Когана М. Уоллаха сама ризикована ситуація розвивається поступово, тобто відсутній дефіцит часу, і випробовуваний повинен оцінити вірогідність ризикованої події, себто реалізувати раціонально-оціночні стратегії поведінки. Для діагностики мотивації досягнення застосований тест-опитувач А. Мехрабіана (у модифікації М. Ш. Магомед-Емінова); особистісні властивості респондентів оцінювалися по тесту-опитувачу Кеттела форма (С). При обробці результатів застосовувалися багатофункціональний критерій кутового перетворення Ф. Фішера, кореляційний і регресійний аналіз (Statistica 6.0).

Отримані дані підтверджують вплив соціально-професійних, вікових та гендерних чинників на схильність до окремих видів ризику [3].

Розкриємо наразі за даними кореляційного аналізу

взаємозв'язок індивідуально-особистісних властивостей, оцінених за опитувачем Кеттела, і схильності до ризику.

1. При аналізі даних груп загалом без урахування віку і статі, виявлені значущі коефіцієнти рангової кореляції між особистісними властивостями і схильністю до ризику – у групі студентів емоційна стійкість пов'язана з схильністю до екстремального ризику ($R=0,238$), а також емоційна нестійкість пов'язана з нормативно-буденним ризиком ($R=0,242$). У групі підприємців схильність до екстремального ризику негативно пов'язана з товариськістю ($R=-0,276$); схильність до екстремального ризику у підприємців має позитивний зв'язок з вербальним інтелектом ($R=0,242$). У групі менеджерів виявлений негативний зв'язок схильності до нормативно-буденного ризику і оцінками за шкалою консерватизм-радикалізм ($R=-0,243$). Інтерпретувати ці види зв'язку досить складно, бо отримані коефіцієнти кореляції відносно низькі, але значущі.

2. Емоційна стійкість по різному пов'язана зі схильністю до екстремального ризику в групах менеджерів, підприємців і студентів різного віку: у групі студентів 25-39 років зв'язок позитивний ($R=0,842$). У групі менеджерів зрілого віку (40-53 років) встановлений негативний кореляційний зв'язок ($R=-0,335$). У чоловіків-менеджерів зрілого віку – зв'язок позитивний ($R=0,474$). Можна припустити, що негативний зв'язок емоційної стійкості з схильністю до екстремального ризику характерний для менеджерів-жінок, але ця гіпотеза вимагає перевірки на вибірці більшого обсягу.

3. Схильність до нормативно-буденного ризику по різному пов'язана з особистісними властивостями у представників різних груп, віку і статі. У юнацькому віці 18-24 років схильність до цього виду ризику позитивно пов'язана зі стриманістю ($R=0,441$). У студентів старшого віку (25-39 років) схильність до нормативно-буденного ризику негативно пов'язана з упевненістю у собі ($R=-0,804$), тобто схильність до ризику виражена сильніше у невпевнених у собі студентів, або тривожніших.

4. У молодих підприємців 25-39 років схильність до нормативно-буденного ризику пов'язана з високою нормативністю поведінки ($R=0,426$). У вибірці чоловіків-підприємців (40-53 років) виявлені кореляційні зв'язки середнього рівня між схильністю до нормативно-буденного ризику і такими особистісними властивостями як упевненість у собі ($R=0,577$), підлеглість ($R=-0,651$), конформізм ($R=-0,648$), тобто ризиковість більше виражена у людей впевнених у собі, домінантних, проявляючих нонконформізм. У підприємців-жінок зрілого віку схильність до нормативно-буденного ризику негативно

пов'язана з довірливістю ($R = -0,487$).

5. У молодих менеджерів схильність до нормативно-буденного ризику позитивно пов'язана з схильністю почуттям ($R = 0,375$), а також з практичністю ($R = 0,334$). У молодих жінок менеджерів (25-39 років), більш схильних до нормативно-буденного ризику відзначається адекватніша самооцінка ($R = -0,595$). Жінки-менеджери 40-53 років виявили кореляційний зв'язок між схильністю до нормативно-буденного ризику і радикалізмом ($R = -0,557$). У чоловіків-менеджерів (40-53 років) встановлений зв'язок між розвинутою уявою і схильністю до нормативно-буденного ризику ($R = -0,475$), тобто більш схильні до нормативно-буденного ризику особи, у яких переважає розвинена уява. Отже, у групі молодих менеджерів (25-39 років) прояв оціночно-розрахункової стратегії ризикованої поведінки характерний для менш практичних людей, з переважанням розвиненої уяви. Також і у групі менеджерів зрілого віку (чоловіків) більш схильні до нормативно-буденного ризику особистості з розвиненішою уявою.

За підсумками регресійного аналізу встановлено, що у групі студентів (18-24 років) є негативний вплив високої нормативності поведінки на схильність до екстремального ризику (Бета $= -0,341$ при $p < 0,02$; $R1 = 0,32$ при $p < 0,003$), тобто, студентам, схильним до екстремального ризику, властиві безвідповідальність й ігнорування соціальних норм. Протилежний вплив індивідуальних властивостей особистості на схильність до ризику показують дані за шкалою Н «боязкість-сміливість». Так, зокрема, у групі молодих менеджерів 25-39 років виявлений позитивний вплив цього чинника на схильність до екстремального ризику (Бета $= -0,561$ при $p < 0,05$; $R1 = 0,3$ при $p < 0,006$), тобто схильність до екстремального ризику виражена більшою мірою у сміливих, а не боязких менеджерів. У групі підприємців зрілого віку (40-53 років) ця особистісна властивість негативно впливає на схильність до нормативно-буденного ризику, отже вищий рівень схильності цього виду характерний для сміливих, а не боязких підприємців (Бета $= -0,599$ при $p < 0,04$; $R1 = 0,4$ при $p < 0,01$). У цій же групі підприємців виявлений сильний негативний вплив за шкалою А «замкнутість-товариськість» (Бета $= -0,915$ при $p < 0,002$; $R1 = 0,4$ при $p < 0,01$), тобто велика схильність до нормативно-буденного ризику характерна для більш товариських підприємців цієї вікової групи.

Отже, результати досліджень переконливо свідчать про вплив індивідуально-психологічних властивостей на схильність до ризику в управлінській діяльності.

Список використаних джерел:

1. Корнилова Т. В., Долныкова А. А. Диагностика импульсивности и склонности к риску / Т. В. Корнилова, А. А. Долныкова // Вестник МГУ. Сер. 14. Психология. –1995. – № 3. – С. 46-56.
2. Котик М. А. Психология и безопасность / М. А. Котик. – Таллинн : Валгус, 1981. – 249 с.
3. Придатченко Ю. С. Схильність до ризику в управлінській діяльності / Ю. С. Придатченко // Матеріали науково-практичної конференції: «Психологія розвитку особистості: теорія і практика», 19 травня 2016 року / За заг. ред. Г.В. Давиденко. Відп. ред І.О. Котик. – 2016. – С. 185-190.
4. Роцин С. К. Психология успешного предпринимательства в США / С. К. Роцин // Психологический журнал. – 1993. – № 5. – С. 98-109.
5. Солнцева Г. Н., Корнилова Т. В. Риск как характеристика действий субъекта / Г. Н. Солнцева, Т. В. Корнилова. – М.: МГУ, 1999. – 79 с.

*РОМАНЮК І.Ю., студентка групи ПС-71м(з)
Вінницького інституту університету Україна*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Особистісно орієнтований корекційно-освітній процес повинен сприяти формуванню у випускника спеціальної школи якостей, необхідних для життєвого та професійного самовизначення. Проте знання, отримані за спеціальними програмами, не завжди забезпечують компетентність учнів. За умов культурноорієнтованого підходу міжстатеві стосунки будуть сприйматися як етико-естетичне явище, що розвивається на основі духовного спілкування. Необхідно щоб підлітки навчилися розуміти сутність духовної та фізичної краси людини і вміли співвідносити ці два елементи із вимогами до власної поведінки та поведінки інших людей.

Результати емпіричного дослідження показали, що для підлітків зі знизеним інтелектом характерною є гіперфемінна і гіпермаскулінна статоворольова поведінка, що ставить під сумнів можливості їх соціальної адаптації. Така поведінка переважно зумовлена особливостями батьківсько-дитячих стосунків у родині, де